

VIITORUL VA FI LUMINOS, LA PROPRIU

Proiectul cu care debutează Ilinca Mănescu*, un roman SF, recomandat de către editură ca „o distopie ecologică queer”, este fără îndoială unul foarte ambițios. Autoarea încearcă să atingă cam toate temele relevante care ne preocupă astăzi, de la cele legate de mediu și ecologie, încălzirea globală, declinul planetei – cu tot ce implică acest declin, în plan economic, ca urmare a împuținării sau epuizării resurselor și a schimbării inerente a modului în care acestea sunt distribuite/redistribuite, și în plan socio-uman, din perspectiva stratificării sociale, a împărțirii pe clase, a degradării relațiilor interumane și a raportului (incorect) de putere dintre specii –, la noile abordări care privesc corporalitatea (perspectiva transumanistă, apariția noilor tehnologii care permit modificări genetice, cercetările din domeniul bionicii și al conexiunilor neurale artificiale etc.), impactul inteligenței artificiale asupra societății umane, la teme privind identitatea în general și identitatea sexuală, dar și violența sexuală, violența domestică, abuzurile suferite de copii în familie, care lasă traume adânci, sau teme curente, cum ar fi supravegherea în masă.

Un proiect extrem de ambițios, după cum spuneam, pentru care autoarea a primit reproșul că abia a reușit să pună pe tapet multe dintre aceste teme, fără a le aprofunda. De altfel, coordonatoarea colecției „n'autoar” în care a apărut romanul, Eli Bădică, a și recunoscut, la un moment dat, că a ales acea sintagmă pe care am menționat-o la început – „distopie ecologică queer” – mai mult din rațiuni de marketing decât din convingere că despre asta ar fi romanul. Și este adevărat că, dincolo de câteva aspecte exterioare, care țin mai mult de „designul” universului din carte sau, poate mai bine spus, de conceptul pe care-l intuim la baza lui, nu prea găsim în roman cine știe ce explorări în zona ecologiei, așa cum nici problematica LGBTQ nu ocupă cine știe ce spațiu, relația queer din carte servind, de fapt, ca pretext pentru a avea un fir narativ. Doar că, din punctul meu de vedere, făcând abstracție de promisiunea de pe copertă, nu mi se pare că romanul ar deschide vreo discuție în aceste două zone, cea ecologică și cea queer, pe care o abandonează, sau că i se poate imputa așa ceva autoarei. Pur și simplu, cartea este despre altceva, în timp ce atinge, atât cât trebuie, și toate aceste aspecte. Avem, așadar, de a face cu o distopie (cel puțin asta rămâne clar din recomandarea pe care am tot menționat-o) care ne înfățișează un fel de punct terminus al societății în care

trăim, ultimele consecințe, amintindu-ne totodată și cauza principală a dezastrului, anume aceea că nu am avut grijă de resursele pe care planeta ni le oferă.

Revenind la povestea propriu-zisă, Nora, personajul principal, este copywriter la Agenția de Publicitate a Pluricelularei 451. Împreună cu Ilora, o colegă de care este îndrăgostită, și Sara, șefa lor, se hotărăsc să își inoculeze „gena luminescenței”, într-un moment în care campania lor publicitară pentru acest produs, care poartă denumirea de Biolux și este prezentat ca un „implant estetic”, nu merge deloc bine. Cele trei femei decid, cu alte cuvinte, să testeze pe propria lor piele serul respectiv, despre care știu foarte bine că dă rateuri, că „zeci de oameni mutilați” se află în spital din cauza lui, în principal ca să își salveze proiectul de la job. Este cât se poate de clar că granițele dintre viața profesională și cea personală ale celor trei femei nu prea există, prin viața personală înțelegându-se aici nu doar timpul lor liber sacrificat pe altarul muncii, ci inclusiv corpul, pe care Nora, Ilora și Sara și-l pun la dispoziție fără ezitare. Cred că este clar deja că vorbim aici despre o culme a exploatării. Nu este vorba însă de un sacrificiu conștient, în contextul în care Nora (și se subînțelege că și celelalte) afișează în numeroase rânduri, pe parcursul romanului, o încredere absolută în entitatea care joacă un fel de rol de conducător al acestui univers, și anume Ecosistemul Autonom (o inteligență artificială), despre care spune mereu că „are grijă de noi toți”. Iar aceasta este doar una dintre situațiile în care Ilinca Mănescu face trimitere la anumite aspecte negative ale societății în care trăim, astfel încât abuzul (asupra corpului, dar și, implicit, asupra minții, fizic, dar și psihic) să devină cu adevărat vizibil în contextul unei deusolări, derive generale. Mai clar spus, oamenii ajung să își exploateze propriul corp sau să abuzeze de corpul celorlalți (în mod cât se poate de violent, pentru că vorbim aici de viol și de crimă), care constituie și ultima resursă pe care o mai au la dispoziție. Datorită substanței pe care și-o inoculează, luxilii, cum se numesc noii oameni, încep să lumineze prin piele, convertind apoi această lumină, cu ajutorul celulelor fotovoltaice care le împânzesc universul (de la pereți la hainele pe care le poartă) în energie electrică, însăși moneda de schimb a societății în care trăiesc. Totodată, este deconstruită aici (la fel de violent) și dualitatea corp-minte, în contextul în care prezența sau intensitatea sau dansul luminii prin corp, modelele de linii și puncte, petele pe care

le creează dezvăluie și sentimentele proprietarului corpului respectiv, care rămâne astfel complet expus în fața lumii. Nu ne putem decât imagina cât de epuizant trebuie să fie acest lucru, faptul că nu te poți ascunde deloc în fața celui alt, măcar după niște formule de politețe sau printre replicile unei discuții de complezență. Autoarea ne oferă, așadar, o superbă, complexă metaforă a acestui amestec de lumini și umbre din care suntem făcuți, cu un raport inversat aici dinspre spiritual înspre material, dinspre abstract spre concret sau, mai simplu, dinspre un sens figurativ spre unul propriu, astfel încât ideea inițială capătă mai multă forță. Este un procedeu la care autoarea apelează destul de des. De asemenea, cred că Ilinca Mănescu încearcă să expună aici și modul greșit în care a fost instrumentalizată una dintre ideile care au traversat tot secolul 20 și continuă să domine și secolul nostru, și anume aceea că trebuie să fii fericit ca să fii productiv. În sensul că fericirea a fost tratată ca un scop abstract (și obligatoriu) care poate fi atins prin mijloace abstracte (automotivare, programe de dezvoltare personală etc.) Și, bineînțeles, societatea din roman se află în plin proces de reconstrucție, pornind de la acest implant intens promovată de sistem (eterna propagandă), în urma căreia va rezulta o lume împărțită între luxili (cei care și-au făcut implantul, aflați pe o treaptă superioară) și, respectiv, non-luxili (aflați pe o treaptă mai jos), plus o pătură de marginali, ca în orice distopie, o societate decăzută, aflată complet la periferia sau, de fapt, dincolo de granițele Pluricelularei.

Produsul respectiv, implantul, a fost creat de această suprastructură din roman care este Ecosistemul Autonom, un fel de Big Brother al lui Orwell, în spatele căruia nu se mai află însă nicio ființă umană care trage sforile: „Ecosistemul are grijă de noi toți, numai că, uneori, căile sale sunt mai greu de înțeles”, spune un personaj, care mai face și următoarea observație: „Ne mulțumim cu statisticile pozitive pe care Ecosistemul ni le livrează săptămânal despre amprenta verde, despre calitatea vieții, despre scăderea incidenței mutațiilor genetice spontane și, în rest, trăim exact la fel ca străbunii noștri”. Această ultimă afirmație constituie însăși cheia de descifrare a întregii construcții, care se învârtă în jurul ideii că, oricât ar evolua societatea din punct de vedere tehnologic, ea poate stagna sau chiar involua, în același timp, din punct de vedere uman. Și se poate, oricum, autodistrage. Este demontată astfel una dintre principalele idei ale umanismului, aceea că omul își demonstrează superioritatea și se separă astfel ierarhic de celelalte animale datorită creativității și inventivității sale, abilităților tehnice pe care și le dezvoltă (cred că se poate intui aici un punct de vedere postumanist). Revenind, însă, sintagma „ecosistemul are grijă de noi toți”, despre care spuneam că se repetă ca o mantră în carte, are și rolul de a sugera, la fel ca la Orwell sau ca în majoritatea distopiilor, doar că în epoca *Black Mirror*¹, că și aici sistemul (Ecosistemul

Automat) controlează absolut tot. Evident, nu în stilul statului polițienesc de altădată, nemaifiind nevoie de așa ceva în noua epocă hipertehnologizată, în care oamenii comunică prin „rețeaua telepatică”. Interesant aici este însă faptul că nivelul de control atinge o nouă limită, neașteptată, devenind aproape irelevant, în această lume complet alienată și confuză. Foarte interesant este, din acest punct de vedere, modul în care autoarea reciclează ideea orașului de sticlă a lui Evgheni Zamiatin din *Noi*, în contextul în care, în universul creat de ea, oamenii par mai nepăsători ca niciodată față de soarta celorlalți. Dacă, în distopiile clasice, colectivismul constituia de obicei o țintă principală, fiind asociat cu uniformizarea, standardizarea comportamentelor, abrutizarea ființei umane, care era redusă la o păpușă goală, fără sentimente, fără empatie, produs în serie, aici este clar că Ilinca Mănescu își ia ca țintă, dimpotrivă, individualismul exacerb, personajele ei fiind izolate, singuratice. Și la fel de goale pe dinăuntru sau lipsite de substanță. De asemenea, un alt element de nouitate în acest roman, în raport cu majoritatea distopiilor care imaginează lumi foarte avansate din punct de vedere tehnologic, îl constituie violența (furt, viol, omucidere, abuzuri sexuale din partea părinților etc.) care rămâne mai degrabă la vedere în societate. În contextul în care, orbi cum sunt, spălați pe creiere, oamenii nici nu mai înțeleg sau nu mai percep violența nici când o văd (incluzând aici și cruzimea față de animale, care, rămase fără habitat, nu mai au altă șansă decât să se agațe de oameni – la propriu, de corpul lor, pe același principiu al ultimei resurse –, devenind toate animale de companie sau așteptând în adăposturi să devină animale de companie). Sunt cumva obișnuiți cu ea, un alt aspect îngroșat al lumii în care trăim. Ceea ce nu înseamnă că nu îi afectează la fel de tare pe locuitorii acestui univers.

În concluzie, deși sunt multe lucruri care pot fi listate la capitolul mici minusuri în acest roman, cum ar fi faptul că personajele pot părea insuficient dezvoltate (chiar și așa goale pe dinăuntru și abulice cum sunt proiectate) și la fel și universul din jurul lor, pe care nu reușim întotdeauna să-l vizualizăm foarte bine sau să-i percepem atmosfera, sau faptul că anumite aspecte rămân totuși prea vagi, *Copiii ecosistemului* rămâne un debut extrem de interesant, inteligent prin multitudinea de teme pe care autoarea le împletește într-un tot coerent, provocator (nu fără substanță politică) și, mai ales, prin întrebările pe care le deschide.

¹*Black Mirror (Oglinda neagră)* este un serial de televiziune creat de Charlie Brooker, care analizează societatea modernă, cu accent pe impactul noilor tehnologii asupra societății în care trăim.

*Ilinca Mănescu, *Copiii ecosistemului*, Editura Nemira, București, 2021.